

Εφαρμόζοντας την εκπαιδευτική θεωρία στην πράξη

David M Kaufman

Πόσες φορές έχουμε ως διδάσκοντες έρθει αντιμέτωποι με καταστάσεις στις οποίες δεν είμαστε βέβαιοι για το τι πρέπει να κάνουμε; Στις περιπτώσεις αυτές, συνήθως καταλήγουμε στο να επιβάλλουμε στους εκπαιδευόμενούς μας αυτό που οι εκπαιδευτές μας επέβαλαν σε εμάς. Γι' αυτό, θα ήταν χρήσιμο να μπορούμε να ανατρέχουμε σε κάποιες τεκμηριωμένες κατευθυντήριες αρχές ή, τουλάχιστον, στη μακρόχρονη και επιτυχημένη εμπειρία.

Ευτυχώς, ήδη υφίσταται μία θεωρητική βάση που μπορεί να μας καθοδηγήσει. Ωστόσο, το ατυχές χάσμα που υφίσταται μεταξύ των ακαδημαϊκών και των μάχιμων ιατρών έχει οδηγήσει στην αντίληψη ότι η θεωρία είναι προνόμιο όσων κατοικούν στον «γυάλινο πύργο» της ακαδημαϊκής κοινότητας και ότι είναι άσχετη με την καθημερινή ιατρική πράξη και πρακτική. Παρ' όλα αυτά, η παλαιά ρήση ότι «δεν υπάρχει τίποτα πιο πρακτικό από μία καλή θεωρία» εξακολουθεί να ισχύει και σήμερα. Έτσι, στο κεφάλαιο αυτό περιγράφονται αρκετές εκπαιδευτικές θεωρίες και κατευθυντήριες αρχές, ενώ στη συνέχεια παρουσιάζεται το πώς αυτές μπορούν να εφαρμοσθούν σε τρία περιστατικά που προέρχονται από την «ίδια τη ζωή».

Θεωρία εκπαίδευσης ενηλίκων

Ο Malcolm Knowles εισήγαγε τον όρο «ανδραγωγική» στη Βόρεια Αμερική, ορίζοντάς την ως την «τέχνη και επιστήμη της υποβοήθησης των ενηλίκων να μάθουν». Η ανδραγωγική βασίζεται σε πέντε υποθέσεις– σχετικά με το πώς διδάσκονται οι ενήλικες και ποιο το κίνητρο και η στάση τους απέναντι στη διαδικασία της μάθησης.

Ο Knowles μεταγενέστερα κατέληξε σε επτά αρχές της ανδραγωγικής. Οι περισσότεροι θεωρητικοί συμφωνούν ότι η ανδραγωγική δεν είναι στην πραγματικότητα μία θεωρία εκπαίδευσης ενηλίκων, αλλά αντιμετωπίζουν τις αρχές του Knowles ως κατευθυντήριες οδηγίες για το πώς πρέπει να διδάσκονται οι φοιτητές που τείνουν να είναι, τουλάχιστον εν μέρει, ανεξάρτητοι και αυτοκατευθυνόμενοι. Οι αρχές αυτές του Knowles μπορούν να συνοψισθούν ως εξής:

- Δημιουργία ενός αποτελεσματικού μαθησιακού κλίματος, όπου οι εκπαιδευόμενοι αισθάνονται ασφαλείς και ελεύθεροι να εκφραστούν
- Ανάμειξη των διδασκόμενων στον από κοινού σχεδιασμό των σχετικών μεθόδων και του περιεχομένου του προγράμματος
- Ανάμειξη των διδασκόμενων στη διάγνωση των αναγκών τους – αυτό θα προκαλέσει την εσωτερική ενεργοποίηση

Ανδραγωγική– πέντε υποθέσεις σχετικά με την εκπαίδευση των ενηλίκων

- Οι ενήλικες είναι ανεξάρτητοι και αυτοκατευθυνόμενοι
- Έχουν συγκεντρώσει μεγάλη εμπειρία, που είναι πλούσια πηγή μάθησης
- Εκτιμούν την εκπαίδευση που ενσωματώνεται στις απαιτήσεις της καθημερινής τους ζωής
- Έχουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον για κάποια άμεση προσέγγιση που επικεντρώνεται στο πρόβλημα παρά για προσεγγίσεις που επικεντρώνονται στο αντικείμενο
- Τα κίνητρά τους για μάθηση είναι περισσότερο εσωτερικά παρά εξωτερικά

- Ενθάρρυνση των διδασκομένων να ορίσουν τους δικούς τους εκπαιδευτικούς στόχους – αυτό τους παρέχει μεγαλύτερο έλεγχο της εκπαίδευσής τους
- Ενθάρρυνση των διδασκομένων να ανακαλύψουν τους αναγκαίους πόρους και να επινοήσουν τις στρατηγικές χρήσης των πόρων αυτών για την επίτευξη των στόχων τους
- Υποστήριξη των διδασκομένων στην εκπόνηση των μαθησιακών τους σχεδίων
- Ανάμειξη των διδασκομένων στην αξιολόγηση της εκπαίδευσής τους – αυτό μπορεί να αναπτύξει τις δεξιότητες της κριτικής τους σκέψης.

Η αυτοκατευθυνόμενη διαδικασία μάθησης

Η αυτοκατευθυνόμενη διαδικασία μάθησης μπορεί να ιδωθεί ως μία μέθοδος οργάνωσης της διδασκαλίας και της μαθησιακής διαδικασίας κατά την οποία οι μαθησιακοί στόχοι βρίσκονται σε μεγάλο βαθμό υπό τον έλεγχο του φοιτητή (σύμφωνα με τις αρχές εκπαίδευσης ενηλίκων που περιγράφονται παραπάνω).

Μπορεί επίσης να ιδωθεί ως ένας στόχος τον οποίο αγωνίζονται να επιτύχουν οι φοιτητές ώστε να καταστούν ικανοί να αναλάβουν προσωπικά την ευθύνη της εκπαίδευσής τους, της αυτονομίας τους και των ατομικών επιλογών τους. Η επίτευξη του πρώτου στόχου θα οδηγήσει στην επίτευξη του δεύτερου.

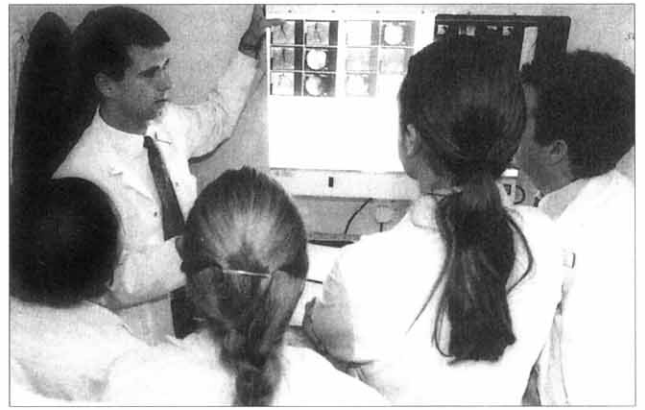
Ο Philip Candy βρήκε στη βιβλιογραφία περί τα 100 χαρακτηριστικά που σχετίζονται με την ίδιο-κατεύθυνση, την οποία όρισε ως την ικανότητα να είναι κανείς μεθοδικός και πειθαρχημένος, λογικός και αναλυτικός, συνεργάσιμος και αλληλεξαρτώμενος, περίεργος, ανοικτός, δημιουργικός και κινητοποιημένος, επίμονος και υπεύθυνος, με αυτοπεποίθηση και ικανότητα στη μάθηση· στοχαστικός και με αυτογνωσία.

Πώς αναπτύσσουμε αυτά τα χαρακτηριστικά στους φοιτητές μας; Κατ' αρχήν, οι φοιτητές πρέπει να έχουν την ευκαιρία να αναπτύξουν και να ασκήσουν δεξιότητες που βελτιώνουν άμεσα την αυτοκατευθυνόμενη μάθηση. Αυτές οι δεξιότητες περιλαμβάνουν τη διατύπωση ερωτημάτων, την κριτική αξιολόγηση των νέων πληροφοριών, τον προσδιορισμό των κενών στις γνώσεις τους και την τεχνική τους, και την κριτική αξιολόγηση της μαθησιακής τους διαδικασίας και των αποτελεσμάτων της.

Αυτο-αποτελεσματικότητα

Σύμφωνα με τον Albert Bandura, οι κρίσεις των ανθρώπων σχετικά με την ικανότητά τους να αντεπεξέρχονται σε διαφορετικές καταστάσεις είναι κεφαλαιώδους σημασίας για τον καθορισμό των πράξεών τους. Αυτές οι πράξεις περιλαμβάνουν όσα επιλέγουν να πράξουν, την προσπάθεια που επενδύουν στις δραστηριότητές τους, το χρονικό διάστημα που εξακολουθούν να επιμένουν στον στόχο τους ενώ βρίσκονται αντιμέτωποι με αντιξοότητες και το εάν προσεγγίζουν το έργο με άγχος ή με σιγουριά.

Αυτές οι κρίσεις, που συνιστούν την «αυτο-αποτελεσματικότητα», μπορεί μερικές φορές να είναι ανακριβείς. Ωστόσο, προκύπτουν από τέσσερις κύριες πηγές πληροφόρησης που σε φθίνουσα σειρά (όσον αφορά στην ισχύ τους) είναι: επιδόσεις, παρατηρήσεις άλλων ανθρώπων, λεκτική πειθώ και φυσιολογική κατάσταση. Οι επιτυχίες αυξάνουν την αυτο-αποτελεσματικότητα μας, ενώ οι αποτυχίες τη μειώ-

1.1 Οι φοιτητές έχουν ανάγκη να αισθάνονται ασφαλείς και άνετοι ώστε να εκφράζονται

Η αυτοκατευθυνόμενη μάθηση είναι:

- Η οργάνωση της διδασκαλίας και της μάθησης ώστε η μάθηση να είναι υπό τον έλεγχο του φοιτητή
- Ένας στόχος τον οποίο αγωνίζονται να κατακτήσουν οι φοιτητές έτσι ώστε να καταστούν ικανοί να αναλάβουν την ευθύνη της δικής τους εκπαίδευσης

2.1 Οι φοιτητές θα πρέπει να αναγνωρίζουν τα κενά στις γνώσεις τους και να αξιολογούν κριτικά τις νέες πληροφορίες.

2.2 Οι διδάσκοντες και οι φοιτητές χρειάζεται να θεωρήσουν το οποιοδήποτε άγχος ή νευρικότητα σε δύσκολες καταστάσεις ως διεγερση ή προσμονή.

νουν. Οι αποτυχίες είναι πιθανόν να μειώσουν την αυτο-αποτελεσματικότητά μας, ιδιαίτερος εάν συμβούν κατά τα αρχικά στάδια της εκπαιδευτικής διαδικασίας και δεν οφείλονται σε έλλειψη προσπάθειας ή σε δυσχερείς καταστάσεις.

Η θέα άλλων ανθρώπων που βρίσκονται σε παρόμοια θέση με εμάς και επιτυγχάνουν στις προσπάθειές τους μπορεί να ενισχύσει την πεποίθησή μας ότι και εμείς μπορούμε να επιτύχουμε σε παρόμοιες προσπάθειες, ιδιαίτερα όταν δεν είμαστε εξοικειωμένοι με το αντικείμενο. Η λεκτική πειθώ, όταν προέρχεται από αξιόπιστη πηγή, μπορεί επίσης να βοηθήσει.

Τέλος, εμείς (τόσο οι διδάσκοντες όσο και οι φοιτητές) πρέπει να επαναπροσδιορίσουμε το άγχος ή τη νευρικότητά μας που εμφανίζονται σε δύσκολες καταστάσεις ως διέγερση και αναμονή, παρά ως δυσίωνο σημείο ανεπάρκειας.

Εποικοδομητισμός

Ο εποικοδομητισμός έχει σημαντικές επιπτώσεις στη διδασκαλία και στη μάθηση. Πρώτον, ο δάσκαλος δεν αντιμετωπίζεται ως μεταβιβαστής γνώσεων αλλά ως οδηγός που διευκολύνει τη μάθηση. Δεύτερον, καθώς η μάθηση βασίζεται σε προγενέστερη γνώση, οι διδάσκοντες θα πρέπει να παρέχουν εμπειρίες μάθησης που εκθέτουν τις ασυνέπειες μεταξύ του παρόντος επιπέδου κατανόησης των μαθητών και των νέων τους εμπειριών. Τρίτον, οι διδάσκοντες θα πρέπει να εμπλέκουν ενεργά τους φοιτητές τους στη διδασκαλία, χρησιμοποιώντας σχετικά προβλήματα και ενθαρρύνοντας την αλληλεπίδραση ανάμεσα στα μέλη της ομάδας. Τέταρτον, εάν η νέα γνώση πρόκειται να αποκτηθεί ενεργά, τότε θα πρέπει να δίνεται επαρκής χρόνος για την εν τω βάθει εξέταση των νέων εμπειριών.

Αναστοχαστική πρακτική

Η θεωρία της αναστοχαστικής πρακτικής αποδίδεται στον Donald Schön, του οποίου το έργο βασίζεται στη μελέτη ενός εύρους επαγγελματιών. Επιχειρηματολογεί ότι η επίσημη θεωρία η οποία αποκτάται κατά την επαγγελματική προετοιμασία συχνά αποδεικνύεται άχρηστη για την επίλυση των «περιπεπλεγμένων και μη σαφώς οριζόμενων» πραγματικών προβλημάτων της ζωής.

Ο Schön επισημαίνει τους αυτοματοποιημένους τρόπους με τους οποίους οι επαγγελματίες ασκούν τα καθήκοντά τους ως επαγγελματικές «περιοχές άρτιας εκμάθησης», δηλαδή περιοχές δεξιοτήτων. Μη αναμενόμενα γεγονότα ή εκπλήξεις προκαλούν δύο είδη αναστοχασμού.

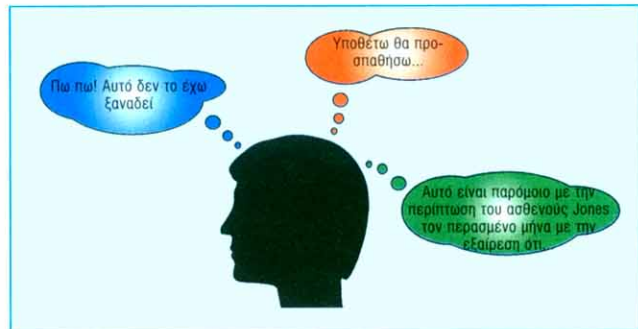
Ο πρώτος, «αναστοχασμός κατά τη δράση», λαμβάνει χώρα αμέσως. Είναι η ικανότητα μάθησης και αναπτύσσεται συνεχώς μέσω της δημιουργικής εφαρμογής σύγχρονων και προγενέστερων εμπειριών και συλλογιστικής σε μη οικεία συμβάντα ενόσω αυτά λαμβάνουν χώρα. Ο δεύτερος, «αναστοχασμός επί της δράσης» λαμβάνει χώρα αργότερα. Είναι μία διαδικασία αναπόλησης των συμβάντων μίας προγενέστερης κατάστασης, του τι μπορεί να συνετέλεσε στην εμφάνιση ενός μη αναμενόμενου γεγονότος, του εάν οι ενέργειες που έγιναν ήταν οι ενδεικνυόμενες και του πώς αυτή η κατάσταση μπορεί να επηρεάσει τη μελλοντική πρακτική.

Μέσω της διαδικασίας του αναστοχασμού τόσο πάνω «κατά την πράξη» όσο και «επί της πράξης», οι ασκούμενοι συνεχώς ανασχηματίζουν τις προσεγγίσεις τους και αναπτύσσουν «σοφία» ή «επιδεξιότητα» στην πρακτική τους. Δραστηριότητες όπως είναι ο απολογισμός ή η ανασκόπηση

Αυτο-αποτελεσματικότητα: Οι διάφοροι ρόλοι του διδάσκοντος

- Προτυποποίηση (μοντελοποίηση) ή επίδειξη
- Προσδιορισμός ενός ξεκάθਾਰου στόχου ή μίας εικόνας της επιθυμητής έκβασης
- Παροχή της βασικής γνώσης και των δεξιοτήτων που θα αποτελέσουν το θεμέλιο του έργου
- Παροχή κατευθυνόμενης εξάσκησης με διορθωτική ανατροφοδότηση
- Παροχή στους φοιτητές της ευκαιρίας να συλλογιστούν για τη μάθησή τους

Η κύρια ιδέα του εποικοδομητισμού είναι ότι οι φοιτητές «κατασκευάζουν» την ίδια τους τη γνώση με βάση αυτά που ήδη γνωρίζουν. Αυτή η θεωρία θέτει ως προϋπόθεση ότι η μάθηση είναι ενεργητική και όχι παθητική, με τους φοιτητές να κρίνουν το πότε και το πώς θα μεταβάλλουν τη γνώση τους

2.3 «Αναστοχασμός κατά τη δράση»

να εστιάζουν οι σχεδιαστές του προγράμματος σπουδών την προσοχή τους στο τι θα κάνουν οι φοιτητές και όχι στο τι θα κάνει το προσωπικό. Ωστόσο, πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή ώστε η εστίαση αυτή να αφορά αποκλειστικά στα «σημαντικά και διαρκή» αποτελέσματα της εκπαιδευτικής διαδικασίας». Η αποκλειστική μέριμνα για κάποιες εξειδικευμένες ικανότητες ή για κάποια επακριβώς προσδιορισμένη γνώση ή δεξιότητες που πρέπει να αποκτηθούν μπορεί να καταλήξει στον αποκλεισμό κάποιου περιεχομένου υψηλότερης στάθμης (ή γενικότερης φύσης) που όμως είναι σημαντικό για τη σωστή προετοιμασία των επαγγελματιών της ιατρικής.

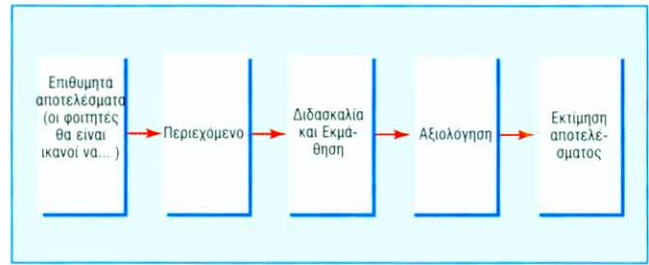
Παρ' όλο που η συζήτηση αυτή μπορεί να συνεχισθεί επ' αόριστον όσον αφορά στη συγκεκριμένη μορφή αυτών των διακηρύξεων πρόθεσης (όπως είναι γνώστες), αυτές δεν παύουν να αποτελούν ένα σημαντικό στοιχείο για τον σχεδιασμό ενός προγράμματος σπουδών. Είναι πλέον ευρέως αποδεκτό ότι οι σχεδιαστές προγραμμάτων σπουδών περιλαμβάνουν στον σχεδιασμό τους τόσο διακηρύξεις πρόθεσης (υπό τη μορφή των ευρύτερων επιδιώξεων ενός προγράμματος σπουδών) όσο και πιο εξειδικευμένους αντικειμενικούς στόχους. Εναλλακτικά, η πρόθεση μπορεί να εκφραστεί με όρους των ευρύτερων και πιο εξειδικευμένων αποτελεσμάτων που πρέπει να έχει ένα πρόγραμμα σπουδών. Έτσι, η πραγματική αξία αυτών των διακηρύξεων έγκειται στο ότι υποχρεώνουν τους σχεδιαστές ενός προγράμματος σπουδών να λάβουν ξεκάθαρα υπ' όψιν τους σκοπούς των ενεργειών που σχεδιάζουν σε σχέση με τις επιδράσεις και τις επιπτώσεις που θα έχουν αυτές πάνω στους φοιτητές.

Περιγραφικά μοντέλα

Ένα ανθεκτικό στον χρόνο παράδειγμα περιγραφικού μοντέλου είναι το «βασισμένο στην ιδιαίτερη κατάσταση» μοντέλο, υπέρμαχος του οποίου είναι ο Malcolm Skilbeck. Το μοντέλο αυτό δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στη σημασία της ιδιαίτερης κατάστασης ή του πλαισίου εντός του οποίου κινείται ο σχεδιασμός ενός προγράμματος σπουδών. Σύμφωνα με το μοντέλο αυτό, οι σχεδιαστές ενός προγράμματος σπουδών αρχικά αναλύουν εκτενώς και συστηματικά την κατάσταση υπό την οποία εργάζονται ως προς την επίδρασή της πάνω στις αλλαγές που επιχειρούν να επιφέρουν στο συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών. Αξιολογείται η επίδραση τόσο των εξωτερικών όσο και των εσωτερικών παραγόντων και προσδιορίζονται οι επιπτώσεις τους στο πρόγραμμα σπουδών.

Παρ' όλο που όλα τα στάδια ενός «βασισμένου στην ιδιαίτερη κατάσταση» μοντέλου (συμπεριλαμβανομένης της ανάλυσης της κατάστασης) χρειάζεται να συμπληρωθούν, δεν είναι απαραίτητο αυτό να γίνει με μία συγκεκριμένη σειρά. Ο σχεδιασμός του προγράμματος σπουδών θα μπορούσε να ξεκινήσει με μία εκτενή ανάλυση της κατάστασης του προγράμματος σπουδών ή των στόχων, των σκοπών ή των αποτελεσμάτων που πρέπει να επιτευχθούν, αλλά θα μπορούσε επίσης να ξεκινήσει ή να ενεργοποιηθεί από μία ανασκόπηση του περιεχομένου του ήδη υπάρχοντος προγράμματος, από την τυχόν αναθεώρηση μιας αξιολόγησης ή από μία εκτενή μελέτη των δεδομένων που προκύπτουν από την εκτίμηση του αποτελέσματος. Το τι είναι εφικτό κατά τον σχεδιασμό ενός προγράμματος σπουδών εξαρτάται πάρα πολύ από το πλαίσιο μέσα στο οποίο λαμβάνει χώρα η όλη διαδικασία.

Όλα τα στοιχεία που αφορούν στον σχεδιασμό ενός προγράμματος σπουδών είναι συνδεδεμένα μεταξύ τους και δεν αποτελούν ανεξάρτητα βήματα προς τον τελικό σκοπό.

6.1 Πρόγραμμα σπουδών που βασίζεται στα αποτελέσματα της εκπαιδευτικής διαδικασίας (ορισμός ενός προγράμματος σπουδών «προς τα πίσω», δηλαδή ξεκινώντας από τα επιθυμητά αποτελέσματα)

Παραδείγματα διακηρύξεων πρόθεσης

Σκοπός

- Δημιουργία αποφοίτων με γνώση και δεξιότητες για την αντιμετώπιση κοινών ιατρικών παθήσεων

Αντικειμενικοί στόχοι

- Αναγνώριση των υποκείμενων μηχανισμών των κοινών ασθενειών του κυκλοφορικού συστήματος
- Ανάπτυξη δεξιοτήτων στη λήψη ιστορικού για τις ασθένειες του κυκλοφορικού συστήματος

Ευρεία εκβάση

- Οι αποφοίτοι θα αποκτήσουν γνώση και δεξιότητες για την αντιμετώπιση κοινών ιατρικών παθήσεων
- Οι φοιτητές θα είναι σε θέση να αναγνωρίσουν τους υποκείμενους μηχανισμούς των κοινών ασθενειών του κυκλοφορικού συστήματος
- Οι φοιτητές θα είναι σε θέση να προβούν στη λήψη ιστορικού για τις ασθένειες του κυκλοφορικού συστήματος

Ανάλυση κατάστασης*

Εξωτερικοί παράγοντες

- Κοινωνιοθλογικές προσδοκίες και μεταβολές
- Προσδοκίες των εργοδοτών
- Κοινωνικές προκαταλήψεις και αξίες
- Φύση των θεματικών τομέων
- Φύση των συστημάτων υποστήριξης
- Αναμενόμενη ροπή πόρων

Εσωτερικοί παράγοντες

- Φοιτητές
- Διδάσκοντες
- Δομή και κοινωνικές αξίες του ιδρύματος
- Υπάρχοντες πόροι
- Προβλήματα και ελλείψεις του υπάρχοντος προγράμματος σπουδών

*Από το Reynolds J, Skilbeck M. *Culture and the classroom*. London: Open Books, 1976.

Η ύλη που επιλέγεται θα πρέπει να προκύπτει από ξεκάθαρες προθέσεις και θα πρέπει να είναι αποτέλεσμα σοβαρής περιγραφής τόσο του εξωτερικού όσο και του εσωτερικού πλαισίου αναφοράς. Κατ' αναλογία, το περιεχόμενο θα πρέπει να προσφέρεται στους φοιτητές μέσω κατάλληλων μεθόδων διδασκαλίας και εκμάθησης και να αξιολογείται από αντίστοιχα σχετικά εργαλεία. Κανένα στοιχείο – για παράδειγμα, η αξιολόγηση – δεν θα πρέπει να αποφασίζεται χωρίς τη συνεκτίμηση των υπόλοιπων στοιχείων.

Χάρτες προγράμματος σπουδών

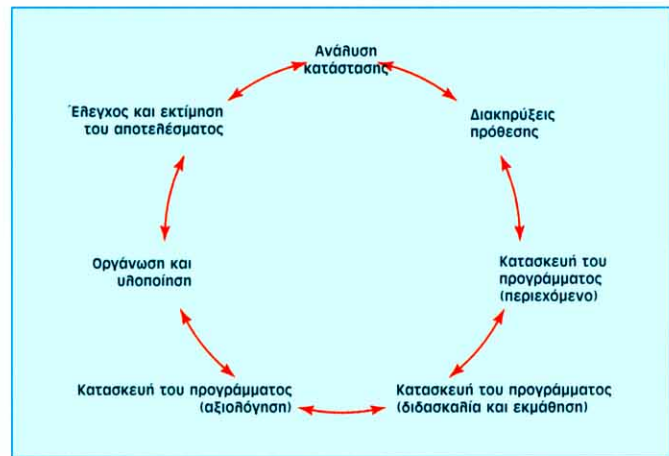
Οι χάρτες προγράμματος σπουδών παρέχουν ένα μέσο παρουσίασης των διασυνδέσεων μεταξύ των στοιχείων ενός προγράμματος σπουδών. Εκθέτουν επίσης τα ουσιαστικά γνωρίσματα του προγράμματος σπουδών κατά σαφή και συνοπτικό τρόπο. Παρέχουν μία δομή για τη συστηματική οργάνωση του προγράμματος σπουδών ώστε αυτό να μπορεί να αναπαρασταθεί διαγραμματικά ενώ, ταυτόχρονα, παρέχουν τη δυνατότητα οργάνωσης του προγράμματος σπουδών ως «βάση δεδομένων» την οποία μπορεί να χειριστεί κανείς μέσω του υπολογιστή.

Το σημείο εκκίνησης των χαρτών μπορεί να διαφέρει αναλόγως του κοινού προς το οποίο απευθύνονται. Ένας χάρτης για τους φοιτητές θα τους τοποθετήσει στο επίκεντρο και θα έχει διαφορετική εστίαση από ένα χάρτη που έχει προετοιμαστεί για τους διδάσκοντες, τους διοικητικούς ή τις εξουσιοδοτημένες αρχές. Ωστόσο, όλοι οι παραπάνω έχουν ένα κοινό σκοπό και αυτός είναι η παρουσίαση του πλαισίου, της πολυπλοκότητας και της συνέπειας του προγράμματος σπουδών.

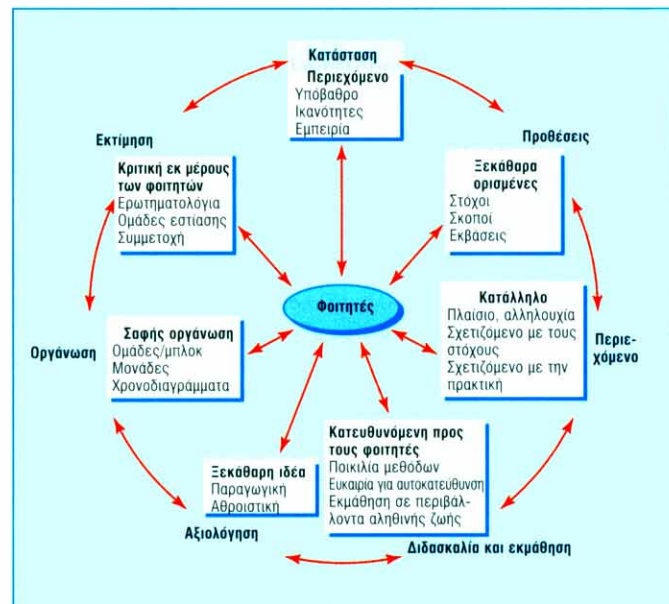
Οι χάρτες προγράμματος σπουδών που είναι διαθέσιμοι μέσω του υπολογιστή και που είναι εφοδιασμένοι με συνδέσμους «click-on» (ή «πάτημα κουμπιού») είναι μία άριστη μορφή παρουσίασης. Οι χάρτες παρέχουν ένα τρόπο παρακολούθησης της διαδρομής του προγράμματος μεταξύ του αρχικού του σχεδίου, της υλοποίησής του και, τέλος, των αποτελεσμάτων του. Ωστόσο, όπως συμβαίνει με όλους τους χάρτες, θα πρέπει να επιτευχθεί μία ισορροπία μεταξύ των λεπτομερειών και της ενάργειας της συνολικής παρουσίασης.

Προτεινόμενη βιβλιογραφία

- Bligh J, Prideaux D, Parsell G. PRISMS: new educational strategies for medical education. *Med Educ* 2001; 35:520-1.
- Harden R, Crosby J, Davis M. Outcome based education: part 1-an introduction to outcomes-based education. *Med Teach* 1991; 21(1):7-14.
- Harden R. Curriculum mapping: a tool for transparent and authentic teaching and learning. *Med Teach* 2000; 23(2):123-7.
- Prideaux D. The emperor's new clothes: from objectives to outcomes. *Med Educ* 2000; 34:168-9.
- Print M. Curriculum development and design. Sydney: Allen and Unwin, 1993.

7.1 Το βασισμένο στην ιδιαίτερη κατάσταση μοντέλο, που δίνει έμφαση στη σημασία της κατάστασης (ή του πλαισίου) κατά τον σχεδιασμό ενός προγράμματος σπουδών

7.2 Παράδειγμα ενός χάρτη προγράμματος σπουδών που απευθύνεται στους φοιτητές. Καθένα από τα πλαίσια που αντιπροσωπεύουν τα διάφορα στοιχεία του σχεδίου μπορεί να διασπασθεί σε περαιτέρω μονάδες και κάθε νέα μονάδα μπορεί να συσχετισθεί με άλλες ώστε να απεικονίζει την αλληλοσύνδεση όλων των στοιχείων του προγράμματος σπουδών